

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

SZERKESZTŐI SZALLÁS:

Széchenyi-téren, a hidkaputól kimenet balra
a 26. szám alatti ház emeletében.

Megjelen a lap hetenkint háromszor u. m. kedden, csütörtökön és szombaton délelőtt.

Ara évnegyedre 3 ft. o. é. Hirdetési ár: négyhasznos sorért először 7 kr., másodszor 6 kr., harmadszor 5 krajczár o. ért. minden hirdetés után 30 kr. helyegdíj. Előzetes a hirdetés a kiadó-hivatalnál kezeltetik. A nyilatkozati cikkek sora után 3 kr. költség behirdetése mellett a szerkesztőséghez eszmérendők.

KIADÓ-HIVATAL:

Középutca, STEIN J. könyvkereskedése.

A birodalom sulypontja Magyarországon.

(H. S.) Bécsi lapok közlebről felelevenítvén e kérdést, egy kis tanulmányt kezdetűnk volt felele (*), melyben megmutattuk, hogy ez nem új és nem a magyar nemzeti hiúság álmának ködvilágában született eszme — a mint ezt binni és elhíttetni némely lajthantuli politikai üzérnek hajlandóknak látszanak — hanem oly igazság, a melyre a legtekintélyesebb osztrák államférfiak jöttek rá s kívánták építeni a monarchia biztosabb jövőjét még e század elején, midőn az ugynevezett „római szent birodalom“ tényleg és névszerint is megszűnővén, az osztrák birodalom szilárdabb, természetesebb alapokon való újjászervezésének szükségessége követelőleg merült fel, s a legkomolyabban foglalkoztatá Ferencz császár kormányát, és magát a császári kabinetet.

Megígértük, hogy folytatni fogjuk e tanulmányozást, nem mintha nagyon nyugtalanitná kedélyünket valami ábránd, miszerint az események hatalma még tán a ma élő nemzedék szemeláttára e nagy állami reformeszmét érvényre vezethetné, hanem hát éppen nem tartjuk feleslegesnek a meszszelőt journalistica segélyével minél szélesebb körben tenni ismeretessé annak genesisét, kivált miután e kérdést nem a legildomosabban bolygatták fel a bécsi centralisticus lapok.

Folytassuk tehát azon nyomokon, a melyeken megindulánk e tárgy első cikkünkben, a hol megmutatók, hogy éppen német államférfiak: Gentz, Bnol-Schauenstein gróf, Metternich herceg valának azok, a kik előbb, mintsem erre magyar államférfiu gondolt volna, vitatni kezdék azon szempontot, miszerint „a monarchia érdeke mulhatlanul követeli a kormány s udvar székének Bécsből Budára való áttételét.

Természetes, mert a Habsburg fejedelmi ház elvesztvén nyugatibb német tartományait, a még fenmaradt s összesen is csak mintegy hat-hét millió néptől lakott német tartományokat, melyek tulajdonképp a monarchia határszéleit képezték, többé nem lehetett higgadtan egy 30 millió népességgel bíró birodalom erős tömör középpontjául tekinteni, mely felé a birodalom többi részei nehezkedjenek, s nem lehetett eléggé megnyugtatónak találni egy oly monarchia szervezetét, melynek székvárosa csaknem a határszélekre, azokhoz oly közel esik, hogy — a mint a lefolyt napoleoni háborúk alatt többször meg is történt — az elenség azt csaknem ugyanazon napon, melyen a határokat átlépte, körüláborozhatá s hatalmába ejthet.

I. Napoleon buktaival a béke helyreállván, a kormányzók nem kevésbé mint a kormányzottak, a Lajthán tul és innen egyiránt érezték az újjászervezés szükségét, a Lajthán tul mivel ők is alkotmányért sovargának, a Lajthán innen, mivel a kényuralmilag kormányzott német örökös tartományokkal való vegyes házasságban mind több veszélytől félhettek ősi alkotmányukat.

S még más viszonyok is merültek fel ekkor, a melyek ez újjászervezést sürgették. Az államokban a lefolyt rendkívüli események hatása alatt egy új tényező támadott: a nemzetiség. Mert a francia forradalom óta a nemzetiségek megijodtak s kifejeződték. Az államokat Napoleon zsarnoki hatalmától egyedül a telébredt nemzetiségi föllángolás mentette meg, s ezek jelentékenységet az államéletben a kormányok nem ignorálhattak.

Azonban a Habsburg ház fejedelmei elébb, mint egyszersmind német birodalmi császárok,

monarchiaikban is csak a német nemzetiséget emelék érvényre, mit se gondolván avval, hogy e nemzetiség a birodalomban nagy kisebbségben van, sőt II. József kényszeríté is a többi nemzetiséget, hogy hajoljanak a németiség alá. Csakhogy a hajdani viszonyokat már nem lehetvén visszavarázsolni, a régi állampolitikát se lehetett többé érvényben hagyni. Poroszország az utolsó háborúk alatt erőlyesen érvényesítette nagybatalmi sulyát; a németekben kifejtett a nemzetiség érzete, s nemcsak alkotmányt követeltek a papirosan, hanem függetlenséget és politikai sulyt; a mit Ferencz császár óhajtott volna, s a mit a bécsi congressus előtt kabinetjében az újjászervezés kérdése körül folyt tanácskozásokban kijelentett, a német birodalomnak régi alakjában való visszaállítása — már lehetetlenségnek bizonyult be.

A németországi viszonyok ily állásában a Habsburg-monarchia újjászervezésénél se lehetett többé alapul tekinteni a német nemzetiséget, mely legfőleggy együtödsé tette a monarchia népességének.

Ha tehát a fejedelmi ház a maga birodalmában az újjászervezésnél egységet akart alkotni, most is szükségképp ama tervre kellett visszatérnie, mely 1806-ban forgott vala szövegen, s mely szerint a módosítandó magyar alkotmány az egész monarchiára kiterjesztendő, s ennek középpontjául Magyarország, székvárosul Budapest lett volna választandó, a mit a bécsi legtekintélyesebb államférfiak — mint említők — komolyan vitattak is.

És bizonyára ez oly újjáalakítás lett volna, melynél düvösebb lépést a maga hatalmának megszilárdítására még soha se tett a fejedelmi ház.

Ezt javaslak minden érdekek; ezt Magyarország érdemei a dynastia iránt.

„Egyetlen pillanat Európa akkori földarozására — mond egy éleslátású orosz diplomata *) — egyetlen számbavétele a Duna-völgyben lakó népségeknak meggyőzhetet mindenkit, ki régi politikai hagyományok által nem volt elfogulva, hogy a Duna-Aus triára nézve a legnélkülözhetlenebb folyam, s egy új császári birodalom, mint főleg dunai állam, jelentékeny, sőt nagy jövőt igényelhet. A természet nem kevésbé, mint Európa történelmi kifejlése egyiránt ezen irányt fűzte ki az osztrák politikának. Rég elhunult azon idő, melyben e birodalom küldetése volt, védfalul szolgálni a keresztényeknek a török ellen. Magyarország birtoka biztosítá a Habsburg dynastiának európai jelentőségét, s annál fontosabb lett az reá nézve, mióta tulnyomólag német jellemű a nyugati tartományok elszakadása s a német császári korona letétele által elvesztette, sőt maga is feladta. Magyarok mentették meg Németországot a morva Szviatopolk elleni hadjáratuk által a szláv tulsulytól. Magyarok segítették Habsburgi Rudolft a marchfeldi ütközetben legyőznie Ottokárt. Magyarok mentették meg, s tartották fenn a habsburgi dynastiát Mária Terézia alatt, s Magyarország lett a Habsburg-ház utolsó menhelye, midőn Napoleon Schönbrunnban ura volt minden német-osztrák tartományoknak. Nem lehet tagadni — így folytatja az említett orosz diplomata — a nemes, nagy lelkű, vitéz s bátor magyaroknak igazságos, teljes érvti igényeik voltak a dynastia halájjára. És nemcsak a moral, hanem a politika, Magyarország középpontj felvése s a magyar nemzeti jellem érvényessége is javaslak elismerni amaz érdemeiket. . . . Egy Magyarország az Adriától a Feketetengerig, a Kárpátoktól a

Balkánig már a nagy Eugennek és Kaunitz herczegnek is kedvező gondolata volt. Ez utóbbi mindig el volt ragadtatva, midőn e tervről beszélt, mely által Austria kereskedelmé emeltetett, Magyarország nemzeti gazdasága érvényesített, az átmeneti kereskedelem élénkített és a Duna, Passautól torkolatáig a legnagyobb vízi uttá tétetett volna. „És mennyire megszilárdult volna az új habsburgi birodalom — mond tovább ugyanazon író — ha a dynastia a monarchia középpontjára, mely felé nehezkednek a monarchia minden egyéb részei, Magyarországra támaszkodik s egyszersmind német viszonyait is megszűnik vezéreszméi s irányai gyanánt fentartani. Hiszen ezek politikailag már ugy is elválnak itélve s mit a bécsi udvar 1815-ben előbbi német tartományaiól még visszanyert, koránt sem volt annyi, hogy hasonlított képezhetett volna azon kárért, melyet a monarchia az által szenvedett, hogy hiányzott egy erős tömör középpontja. Itt bizonyára nem a dynastia német eredetét s jellemét vagy német burocratiáját kellett volna döntő érvül tekinteni, hanem a birodalom geographiai helyzetét, mely a különféle népségeket összekötö, s kivált ama folyamat, melyet Napoleon méltán Európa első folyamának nevezett, s mely, mint a monarchia élettere, annak politikai irányát és sajátoság jellegét végzettszerűleg előre meghatározta, praedestinálta!“

Szebeni dolgok.

N.-Szeben, aug. 5.

Ámbár a tartományi gyűlés román tagjainak nagyobb része Hátszegről még nem érkezett vissza, ma ülés volt.

Lugosi görög kath. püspök Dobranak kerelmére még hat heti szabadság szavazott meg.

Az új országfelosztás indokából több község kérdése nyújtott be, melyek a kérvényi bizottsághoz utasítottak.

Két község, melyek földesuraikkal urbéri pert folytatnak, kéri, hogy a mig az urbéri előterjesztvény meg nem oldatik a tartományi gyűlésen, minden urbéri kereset függesztessék fel. Ezek is a kérvényi bizottmányhoz utasítottak.

Ezután napirendre térve át az országgyűlési rend 5. §. felett kezdődött a részletes vita. Az erre vonatkozó bizottmányi többségi javaslat szerint az országos elnöki és két al-elnöki állomásra hat — hat országgyűlési tag lenne titkos szavazás után választandó a különböző elismert vallásokra való tekintettel, a kiket aztán ő Felsége erősítne meg. A kisebbségi javaslat 4 jelölt választását s az országbeli nemzetiségek tekintetbevételét ajánlja.

Filtsch regalista egyiket se pártolja. A jogegyenlőségi törvény szentesítése után, a vallások- és nemzetiségekre való tekintet helyett csak a képesség veendő alapul. A kizárólagosságnak többé nincs értelme. Indítványozza, hogy egyszerűen csak három tag jöljessék s terjesztessék fel megerősítés végett. A közép egy része támogatja.

Puscaru a bizottmányi többség javaslata mellett nyilatkozik.

Dr. Teutsch támogatta ugyan Filtsch indítványát, de miután már a legf. törvényszéki államások betöltésének kérdésénél a nézetek megegyeztek, hogy az államjogilag elismert nemzetiségek, és bevett vallások tekintet lesz, ajánlja indítványát, mely mind a nemzetiségek, mind a vallások tekintetbevételét állapítja meg.

Szavazásnál ez indítvány nagy többséggel elfogadtatik.

A 6., 7., 8., 9. §. vita nélkül elfogadtott. A követek számának meghatározásáról szóló 10. § tárgyalása elnök indítványára elnapoltattott, mig az új országfelosztás kérdésével foglalkozó bizottmány munkálataival készen lesz.

A 11. § szintén vita nélkül elfogadtott. A 12- és 13-dik §, melyek a 10-dikkel

szoros kapcsolatban állanak, szintén elnapoltattak.

A 14. § felett, mely a választási census-ról szól, s melyre nézve a többségi javaslat 5 o. é. frt direct adót, a fűadó beszámítása nélkül, ellenben a kisebbségi votum 8 o. ért. frt direct adót a pótlékok nélkül vesz alapul, élénk és hosszabb vita támadott, mely a mai ülésben még nem fejeztetett be.

N.-Szeben, aug. 6.

A tartományi gyűlés mai ülésének kezdetén az elnök közli, hogy a kir. bistostól két átirat érkezett. Egyik összehasonlító átnézett azon adófizetők arányáról, a kik 186 $\frac{1}{2}$ -ben ház- és földadó czime alatt pótlékok nélkül 25 frtot fizettek vagy többet. Ezen tabella az „országgyűlési rend“ kérdése feletti tanácskozáskor elősegítésére a házban kiosztatott, s e szerint a nagyobb földbirtok ugy áll a kesebbhez, mint 1—3-hoz. A másik átirat szerint alkotmányos tárgyalás végett közölte az erdélyi tartományi pénzalap 1865-ki hozzávetőleges állása és szükséglete. E pénzalap összszükséglete a tervezet szerint 179,123 frt, melyből 141,864 frt nincs fedezve, minél fogva a direct-adó minden forintja után 5 krt fog kivettetni. A pénzügyi bizottmányhoz tétetett át.

Napirendre térve a vita Bindernek a mult ülésben tett indítványa felett folyt, miszerint az országgyűlési rend 14. §. (census) feletti vita elnapolandó lenne. Egyebek közt Fogarassy felhozta azt is, hogy éppen az új választások előestéjén állunk, s már csak azért is elnapolandó a kérdés, mert hátha hozzá akarnak szólni azok, a kik az államháztartáshoz legtöbb adóval járulnak s a kik ez ülésben mind e mai napig nincsenek képviselve, mire Puskaru azt felelé, hogy ha ez indok elfogadtatnék, utóljára az egész tartományi gyűlés működésének félbeszakadására vezetne. Végre is szavazásra kerülven, az elnapolási indítvány csekély többséggel elvetetett.

E szerint hozzáfogtak e §. érdemleges tárgyalásához s dr. Teutschnak minden módotványokat magába foglaló indítványa szerint határozatba ment, hogy: „A választási jogot gyakorolják ugy a külön képviselőt küldő községek, mint megyék, székek és vidékeken a) mind azon férfnembeli benszültöttek vagy polgári jogot nyertek, a kik a 24 évet betöltötték, függetlenül kezelik vagyonukat, s nincsenek eselédi szolgálatban, s a fűadó beszámításával az összes direct államadóra legalább 8 o. é. frtot (pótlék nélkül) fizettek az országgyűlés előtti évben; b) erkölcsi személyek, ha az a szerinti adoménynységet megfizették; c) tekintet nélkül arra, hogy mi adót fizetnek: a lelkészek, káplánok, papok, doctorok, chirurgusok, ügyvédek, mérnökök academiái műtvézek, tanárok, gyógyszerészek, falusi jegyzők és iskolatanítók azon választókerületben, a melyben állandólag laknak; d) ha egy a X. §. a pontja szerint követhetési joggal bíró községben a választásra jogosultak száma nem tñné legalább a 40 számot, a választók száma 46-ra pótolatik a következőleg legtöbb adót fizetők szavazására bocsátása által.

A 15. § felett, mely szerint a választási jog csak egy választó kerületben gyakorolható, hosszabb vita támadott, mely még nem fejeztetett be. Fogarasi beszélt a nagy földbirtok méltányosabb szélesebb képviseltetésének szükségességéről. O bert azonban csak a személyes szavazás jogát pártolja; Erdélynek — ugymond — körülbelül 2,000,000 lakossága után 16,000 választója van, s ez arányt összehasonlítja az angliai és irlandi aránnyal; nem szükség szaporítani a választók számát. stb.

Bizottmányi jelentés

kir. hivatalos Lászlóffi Antal ur és társai indítványa fölött, a székelyföldön az ingatlan birtok után járandó képek megszüntetését és kárpótását illetőleg.

A magas országgyűlés által kir. hivatalos Lászlóffi Antal ur és társainak — a székelyföldön az ingatlan birtok után járandó képek megszüntetését és kárpótását illető — törvényjavaslata előtanácskozásával megbízatván, a

*) Lásd „K. Közlöny“ 88. számát.

*) Europ's kabinete und Allianzen. Vom Verfasser der Pentarchie. 183. l.

bizottmány, melynek feladata az ezen kérdés által érintett római katolika, ev. reformata és unitaria egyházak okmánykönyvei hiányában annál nehezebb, mint hogy az indítványozó ur törvényjavaslata indoklását megelőzve, csupán annak ajánlására szorítkozott, mindenekelőtt azon kérdést vélte fölvetendők:

I. Valjon a székelyföldön a kepek, melyek az ingatlan birtok természetűjei után a fenálló törvényes rendelkezések és intézkedések alapján szolgáltatandók, földteher-e?

Kepéknek (másképpen papi, diákber, vagy csupán bér; latinul: capetiae vagy merces) nevezetnek azon terményi vagy készpénzbeli tartozások, melyek a rom. katolika, az ev. reformata, az ev. lutherana (Bácsfalu, Csernáfalva, Törökös, Hosszúfalu, Pütkörcs, Tatrang, Zajzon) és az unitaria szentegyházak valamely plébánia-községének tagjai által leküldözött fentartására és fizetése fejében szolgáltatnak, a mennyiben az előbbieket a tizedjog címéből nem folyt.

A valószínűleg a plébános és egyházközség között létrejött önkéntes egyezmény alapján járandóságok mennyisége a keletkezés óta lefolyt századok folyamán különböző időkben különböző volt.

Jelenleg a római katolika szentegyházban az erdélyi r. k. püspök önméltóságának a volt cs. kir. katonai és polgári kormányzó-sághoz 1854. mártius 2-áról 417—854 szám alatt kelt átirata szerint fizetnek.

1. Mezei gazdák úgy a tavaszi, mind pedig az őszi gabona után

egy egész, azaz három kalangyából álló kepet, ha szántóföldjük természetűje fizetnek vagy tizenkét gabonakalangyától többet, egy fél, azaz másfél kalangyából álló kepet, ha az aratás nem egészen 12, de hat kalangyánál sem hajt kevesebbet.

A hol a termelés hatál kevesebb kalangyát hoz, ott az egész Ospora, azaz 45 váltó krajczár fizetetik. Mindenik földbirtokos egy egész osporát tartozik fizetni.

Özvegyasszonyok, kik önálló gazdaságot folytatnak, mindenik nős fiu, ki az apjától külön választott gazdaságot folytat, a fenebbi szabály szerint egy egész vagy fél kepet, vagy csak az osporát fizetik. Nős, de apjakkal közösen gazdálkodó fiúk az egész osporát fizetik. Hasonlóképpen gazdaságot nem folytató özvegyasszonyok is.

Ha rosz termés van, akkor egy kalangya helyett egy véka, minden kalangya tavaszi gabona helyett pedig két véka szemesgabona vagy az akkori piaci ár szerinti megváltási összeg pénzben fizetendő.

A fabeli tartozásokra nézve alapelvül szolgál, hogy az ospora-fizetők a fát az erdőben vágni, a kepe-fizetők pedig azt behordani kötelesek, oly formán, hogy mindenik családapa egy-egy szekérrel annyi vontató marhával hordat, a mennyi marhát a saját háza számára szállított faszekérbe fogni szokott.

2. A molnárok a Maros és Olt vizén egész kepet fizetnek, ha a malom kétkövi, és fél kepet, ha a malom egy kerekű vagy patk mellett van.

3. Kereskedők és ipartűzők a vagyonukhoz arányosított kepeknek megfelelő készpénzbeli összeget fizetik.

Az evangélica reformata egyházban a kepe-szolgáltatás mennyisége helységiül különböző, többnyire az egyházi vagyon 1756-diki összeírásán alapuló.

1. A papnak és mesternek járó kepe mennyisége és minősége mindenik egyházi községben azon szögűs által határozottatik meg, melynek alapján a mindenkor pap és tanító hivatalába lépett. Ezek pedig hivataluk megkezdésére akkor jogosítvák, ha az egyházi községűt kiadott és általuk elfogadott szögűs (Conventio) az illető esperes által, kinek kötelessége arra ügyelni, hogy ezen egyezményben minden eddigelő szokásos volt járandóság fölvetessék, helyben hagyatott.

2. A megállapított egyezményben kikötött kepek vagy füst-szám szerint, azaz valamely telken lakó mindenik gazda által, vagy pedig ágy-szám szerint fizetnek, akként, hogy mindenik nős férfi, ha többen is egy telken laknak, egyenként egy egész kepet fizet. Az egyik mind a másik felosztási alapjánál a férfiak, ha mindjárt özvegyemberek is, az egész, az özvegyasszonyok pedig, ha a gazdaságot nem folytatják önállólag, csak a fél kepet fizetik.

3. A kepek állanak:

a) gabonából és nevezetesen rozsból és zabból, meghatározott és be is takarított számú kalangyákban vagy vékákban fizetnek. Majdnem általános szabály gyanánt áll, hogy oly gazdák, kiknek 10—12 vagy több roz- és zab-kalangya termik, a kepeket gabona kalangyákban fizetik, oly gazdák pedig, kiknek kevesebb termik, vékával, még pedig annyi véka gabonát és zabot fizetnek kepe gyanánt, a mennyi kalangyát adniok kellene. A véka gabona három, a véka zab két véka cső töröküzával is megváltható. A Rihán

tul azok, kiknek még hat vékányi termésük sincsen, egy osporát vagy 45 váltó krajczárt fizetnek. A hol a kepet vékával fizetik, a kepe, ha a véka a rendesnél kisebb, a szögűt mennyiségben fizetendő (C. C. 1. r. 1. cz. 5. cikk).

b) tűzfűből. Az erdővel bíró helységekben mindenik kepefizető gazda egy szekér fát köteles adni; más helységekben meg a nem szekeres gazdák kötelesek a meghatározott mennyiségtől fát vágni és ölbe rakni, a szekeres gazdák pedig kötelesek azt beszállítani, még pedig rendszerint az ekklezsia erdejéből. c) szőlőműveléssel foglalkozó helységekben bizonyos számú veder mustból. Némely vidéken a must külön tartozás gyanánt, más helyeken meg a zab helyett fizetetik;

d) az ekklezsia jövedelméhez tartozó, canonica portio név alatt szántóföldek trágyázásából, megműveléséből, bevetéséből és a termés behordásából, az ekklezsia rétjei lekasálásából, széna- és sarju-csinálásból, nihez még az asztal, illetőleg boglya és kalzalba rakás és azok befedése is tartozik;

e) az ugynevezett stólaból (papi illeték), mely a falusi községekben egy esketésért 51 kr, egy temetésért 24 kr p. p. van megállapítva és kepet fizető férfiaktól és nőktől nem fizetetik; egy keresztelést egy kenyér és egy tyuk vagy 12 kr p. p. fizetendő. (Dózsa E. Az erdélybeni Evangelica Reformatus Egyházi Jogtana. Pest, 1863)

Az unitaria egyházban a kepefizetés alapelvei ugyanazok, mint a reformata egyházban; a bér mennyisége és miképsége iránt — a bizottmány, ezen egyház története és szerkezetének csekély számú kútforrásai mellett — fájdalom — nem tudott részletes adatokat szerezni.

A fent megnevezett három szentegyház mindenikében a kötelezettek a kepeket csakis azon plébánosnak fizetik, a kinek egyházközségéhez ők tartoznak, úgy, hogy a római katolikus a reformatus papnak, vagy a helvét hitvallás híve az unitarius papnak, vagy megfordítva soha és sehol nem tartozott bért fizetni, ha bár az első, lakosai túlnyomó többségére nézve római katolika, az utóbbi, unitaria községben lakott is.

A törvényhozás csak egyszer tért el ezen szabálytól. A Radnóthon 1689. egybegyűlt országgyűlés rendeli, félreismerve a kepek természetét, a III. cikkelyben határozta:

Mivel az regius fundusra telepedett oláhok a szász papoknak az ő fundusokról az előtt járt szokott bért szintén úgy beszállítják, mint midőn az ő helyeken szászok laktanak, nem praedjudicálván, hogy a szász papnak tanítására nem járnak, vagy főgy magoknak ők is papot tartanak, végeztük azért kegyelmes urunk nagyságod kegyelmes consensusából, hogy hasonlóképpen a vármegyéken és székelységeken is az mely oláhok olyan fundusokra telepedenek, az holott annak előtte a magyar papnak bért adni szokott magyarok laktanak, legalább annyi béradással papnak, mesternek tartozzanak, a mennyivel azon helyben azelőtt lakott magyar ember tartozott. Mely bért is az oláhokon azon helyek lakói, a köztök effélékben eddig observáltatott usz szerint szabadon exequalbassák, ha szép szerint megadni nem akarják. (Veszély K: Erdélyi Egyház történelmi Adatok. Kolozsvárt, 1860. 275. l.)

De ezen esetben is nem az akkor egyenjogú egyházak hívei, hanem az akkor időben csupán túrt görög keleti vallás hívei kényszerítették más hitvallású egyház papjának és tanítójának bért fizetni. Azonban ezen törvényes bátorozat is a Kolozsvárt 1691. dec. 1-én egybegyűlt országgyűlés által már megszüntetett:

VIII. art. Az elmúlt 1689. esztendőben juliusban Radnóthon celebrált közönséges gyűlésben emánáltatott harmadik articulusban végeztük volt, hogy az oláhok, az kik magiartok helyére telepedenek, az magiart papoknak személyekről járó bért adjanak, de mivel azt az articlust nem annyira hasznosnak, mint károsnak tapasztaltuk lenni, kire nézve ez Articulusunk erejével poenitus cassaljuk és annihilaljuk. Az Dezmát regi Quartát mindazáltal ide nem értvén. (Brassói tanács iratai).

Ha az előrebocsátottakban a gondolatok egybefoglaltattak, melyek a kepek fogalmát képezik, úgy még a földteher fogalmának megállapítása van hátra a végre, hogy megítélhető legyen, valjon a kepek mindenképpen a földtehernek közé faj gyanánt sorozhatók-e?

Az erdélyi törvényhozás, mely ezen kifejezéssel a külön törvényhozás idejében nem igen élt, nem adta annak magyarázatát, még a birodalmi törvényhozás sem írta körül annak egész fogalmát és tartalmát, mindazáltal elegendő támpontot nyújtott annak megállapítására.

A cs. k. belügyminisiteriumnak a földtehermentesítést illető, Morvaországra nézve érvényes, 1849. június 27-éről kelt rendelete 24.

§-ában — Csehországra nézve érvényes, ugyanazon napon kelt rendelete hasonlóképpen 24. §-ában — Szeleziára nézve érvényes, 1849. július 11-én kelt rendelete 24-dik §-ában Enns fölötti Ausztriára nézve érvényes, 1849. october 4-éről kelt rendelete 20-dik §-ban a tized, tehát egy általánosan elismert földtehernek „az ingatlan birtokon fekvő, a gabona természetének meghatározott részével fizetendő tartozásnak“ nyilvánítottatik.

A tizednek mint földtehernek a törvényhozás által ily formán szolgáltatott magyarázata, ha szemmel tartatik, a nélkül, hogy a könnyen előálló összefüggő láncszemek idézése szükségesletnek — azon juridicai — talán szabatosabb magyarázata vezet:

A földteher a földön fekvő teher, mely annak birtokosát a jogosult iránti bizonyos szolgálmanyokra kötelezi.

Ha ezen magyarázat — miként a bizottmány is vélekedik — helyes, akkor önként világos, hogy a kepek nem földteher, mert azok nem a földön, a megvő szántóföldön fekvő teher, mely ezen földdel elválaszthatatlan egybekötöttesben van, oly elválaszthatatlan kapcsolatban, hogy csak megszüntetés, megváltás, kárpótlás vagy elenyésztés által atól elválaszthatatik; mert ha ma oly szántóföld birtokosa, melynek termése csak három kalangyára rug, tehát ennél fogva a kepek természetűben szolgáltatásából mentes, egy ugyanannyi termésű, hasonlóképpen mentes szántóföldet örök árban megveszen, úgy hogy termése már 6 kalangyáig rug, holnap az eddigelő kepeketes volt mindkét szántóföld után a félkepe megfizetésére köteles, és megfordítva: valamely 6 kalangyát termő szántóföld tulajdonosa annak felerészé eladása által az ekként keletkezett két fél részt a természetűben szolgáltatandó tartozás alól fölmentti; mert továbbá nem minde- niki birtokosa a földnek köteleztetik a jogosult iránti bizonyos tartozásokra. Valamely föld, mint holt tárgy, nem köteleztetethik cselekvényekre, azért a kötelezettek szejemlye csakis a föld tulajdonosa lehet. Amde ezen kötelezettség egyáltalában nem tisztán személyi jogviszony a terhelt föld birtokosa, és a jogosult között. Ha ezen eset állana, akkor ily kötelezettségi viszony okvetlenül meghatározott jogalapon alapszanék, de ily jogalap valamely föld pusztá birtoklásában nem kereshető, kivéve, ha a jogosultnak éppen nem földhez vagy ezen föld ellen meghatározott joga lenne. A birtokosnak meghatározott tartozásokra való kötelezettsége jogilag másképpen nem is magyarázható, mint a jogosultat megillető jog által, melyet ez a földdel szemben formálhat. De a kepeknél a jogosultnak nincs ily joga a földhez, mert ha valamely római katolika egyházközségben a kepevel terhelt föld a római katolikus birtokos kezéből egy reformatus ember birtokába átmegy, akkor az igényre jogosulva volt római katolika plébánia a birtok ezen változásával a bérfizetéshez való jogát elveszti.

A bérfizetések, melyek földteherbeli minősége még sok más oknál fogva is megtámadható, e szerint csak valamely egyházközség híveinek egyházi és iskolai tanítóik tartására és fizetésére szolgáló tartozások, s ekként nem az ingatlan birtok képezi a tartozás tulajdonképi tárgyát, hanem az a kötelezett személyek tartására nézve csupán szokásos vagy cselezetési okokból választott zsinormérték gyanánt tűnik fel; a kötelezettek iránt a voltaképeni kötelezettségi ok mindég a szentegyházi, illetőleg egyházmegyei tagságból vagy részségben rejlik.

Valamely egyház községtagjai nem azért fizetésre kötelezettek, mert az egyházközség kebelében fekvő földek birtokosai, hanem azért, mert tagjai valamely egyháznak, mely a hívei fizetéséből fedezendő egyházi szük-ségletet a földbirtok szerint kivetí. Nem a föld birtoklásához való viszony hozza a kötelezet- tet azon helyzetbe, mely az ő kötelezettsége kútforrása, hanem az egyházhoz kötött sor- sossága az, melyből azon köteletség foly, mi- szerint földbirtoka arányához képest egyházi járandóságokat fizet. A kepe e szerint szemé- lyi és nem földteher.

Ezen felfogásnak az is megfelelő, midőn Dózsa Elek az id. h. 193. l. és „Erdélybeni magyar magán jogtan“ a 229. l. mondja: „A kepe, mely bérnek is szokott nevezetűni, és a papnak vagy iskolamesternek hallgatóik által szolgáltatni szokott fizetés“, és Salamon: De statu ecclesiae evangelico reformatae 102 lap, azokat salarium tenue nevezi, és el- végre Benkő: Transilvania II. 197. l. azt írja: Ipsimet auditores ad normam constitutionum ac antiquorum usum pastorum salaria administrant, quae tritico, avena, frumento indito, vino, pecunia etc. pro diversis locis constant.

Miután pedig a kepek természetűknél fog- ya nem földteher, tehát ilyennek el sem is- mertethetnek, a székelyföldön az ingatlan birtoknak ezen állítólagos földteherből mente- sítési czélokra szolgáló országos alap terhére.

Alólt bizottmány ennél fogva indítvá- nyozza:

hogy kir. hivatalos Lászlófi Antal ur és társainak a székelyföldön az ingatlan birtok után járandó kepek megszüntetése és kárpót- lása iránti törvényezikk javaslatlatterve föl- tételül ejtessék el.

Az indítványozott törvény előleges megvi- tatásából önként a további kérdés megfonto- lása is foly:

II. Valjon a kepek, legalább a mennyiben természetűjei tartozásokból állanak, a köte- leztettek, a mezei gazdasági előhaladás lehe- tőségitése és könnyítése érdekében, ne nyil- váníttassanak e megváltathatónak?

Ezen tartozás történelmi fejlődése meg- vizsgálásánál a bizottmány figyelmét nem ke- rülte el, hogy a csiki határvidéki katonák már 1772-dik évben és újból 1775-ben a szemle alkalmával panaszt emeltek ezen természet- műjei tartozások ellen, hogy ezen panaszai- kat 1804-ben ismételték, hogy elvégre az 1841-, 43-diki országgyűlésen Csikszék köve- tei küldöik nevében a kepeknek kész pénz- beli fizetéssé leendő átváltoztatása iránt ké- rést adtak át, mely az egyházi ügyekkel megbízott systematica Deputationnak véle- mény jelentését végett adatott át. (Jegyző- könyv 680. l. 688 n).

A bizottmány a természetűjei szolgálma- nyokkal egybekötött károkat is jól ismerte, nem tagadhatván azon igazságot, hogy a meg- határozott természetűjei illetékek, ha áldott esztendőben méltányosak, rosz esztendőben nyilván nyomasztók, mert a nyers jövedelm nagy részét igénybe veszik, hogy a mezei gazdaság baladását akadályozzák, minthogy az új töképeket alkalmazását gátolják, mi- vel tekintet nélkül a töke újabb forgatására, az összes jövedelemtől adatnak.

Másfelől a bizottmány azt is kellett hogy tekintetbe vegye, hogy a csiki határvidéki katonák sérelmei a közelebbi keperendezés ideje előtt keletkeztek, mely readzéssel az illető tartozások lényegesen megkönnyebbit- tek. A csikszéki követek kérelme a következő követelésekből áll:

a) minden stolaris praestatiók eltörlésével, a megyés lelkészeknek esztendei fizetésük pénzbe határozatassék;

b) megállítván a szükséges mennyiségű pénzfizetés, mindazon közbirtok, melyek canonica portio név alatt a megyei lelkészek által bíratnak, elvétetvén, a megyéknek mint tulajdonosoknak adassanak által.

Ezen kérés által tehát nem a tartozások megváltása, hanem a természetűjei tartozás- nak pénzbe átváltoztatása szándékolatik és még a Lászlófi-féle indítványnál is többet akar, mert a canonica portionak a községek- nek leendő visszaadását is kívánja. Ama kér- dés tétele óta ezenfelül jelentőségteljes husz év telt el, melyek a szükséges gazdaságod- sára nézve nem voltak befolyás nélkül és kétségesnek tűnhetik fel, ha valjon a csiki lakosságnak a papjaik illetékének pénzben való megállapítása iránti kívánsága mai na- pon a kepek megváltásának kimondása által kielégítették-e? Elvégre az illető kérés még akkor is csak Csikszék lakosai által té- tetett, kik a székely nemzet és a benne kép- viselt egyházak csak egy részét teszik, kik- nek kívánságai még egyáltalában nem az egész székelységéi.

Ehhez még azon tapasztalások is járulnak, melyeket a magas kormány a birodalomnak — mezei gazdasági tekintetben Erdélynél sok- kal előbb haladott — más tartományokban tett és melyek következtében a cs. k. belügy- minisiterium a több ízben és különösen a kö- telezettek részéről hozzája intézett fölterjesz- tések folytán 1850. évi február 2-káról kelt rendeletével (B. T. K. XIX. d. 42. sz.) indít- tatva látta magát kinyilatkoztatni:

„hogy azon természetűjei szolgálmanyok- ra nézve, melyek nem a tizedjog következté- ben a gabonatermesztmények bizonyos része gyanánt, hanem változatlan szolgálmanyké- pen az egyházak, iskolák és plébániák vagy más községi czélok részére fizetnek és me- lyek az 1848. sept. 7-iki törvény által meg- nem szüntettek, hanem az 1849. martius 4- diki nyiltparancs 6-ik §. által megváltatható- nak nyilvánítottattak, a megváltás nem hivatal- ból, hanem csak azon esetben történendő, ha az vagy az illetőkre jogosultak által, vagy a község által, melyhez a kötelezettek tartoz- nak, vagy oly esetekben, hol a kötelezettség a községi kapcsolattól nem függ, a kötelezet- tek többsége által kívántatik.

A kepek megváltása mellett felhozható nemzetgazdasági okok ellen a legnagyobb fontosságú nemzetgazdasági aggodalmak szol- naks.

„A hol a munka felosztása, a mirefordít- tás beosztása és a kereskedelem még nagyon csekély mértékű (és ezen eset köztudomás szerint a székely földre nézve áll), ott a ter- mesztűjei szolgálmanyok az adakozónak legkönnyebben, a vevőnek legjobban esnek. Amaz, hogy pénzt kaphasson, kénytelen lenne,

a legnagyobb bajjal előbb piacot keresni terményei eladására, sőt gyakran nem is találta helyet, hol eladhatta. Ugyanezen alkalmatlanság, csak megfordítva a vezére nézve ismétlődnek. (Roscher: A földmívelés nemzetgazdasága etc. 298. l.) Ehhez járul még, hogy mint tudva van, a székesföldön a kis gazdaság otthonos. „A hol pedig a kis gazdaság uralkodik, ott a falusi proletarius mindenkor inkább természetmunkát adhat, mint pénzt.” (Roscher az id. h. 334. l.)

A képek megváltása továbbá a pénznek folytonosan növekedő elértéktelenedése mellett a megváltási tüke pénzjövédékére utalt papok és tanítók megélhetését tenné kétségessé. — „Ha” — egy nyilatkozik a r. kath. szentegyház püspöke a volt es. k. katonai és polgári kormányzósághoz intézett, fennidézett írártában — „az egyházmegyében levő 208 plébános adományoztatását szem előtt tartom, akkor alig tízet talállok, kikről el lehessen mondani, hogy jól állanak, — a másik nem igen jelentékeny részének jövedelmei alig emelkednek felül a középkereset mértékén, a lelkisapországgal foglalkozó papság legnagyobb része pedig oly szegénységben teng, mely valóban szánalomra méltó.” — Pariz pápai Fer. már 1864-ben a Rudus Redivivum (Cibini 1864. 58. l.) panaszkodik a Calvinianorum verbi ministrorum iránt: plerique vix spiritum trahunt, és mégis azt írja Kövari László: „Székelybőröl (Korozsvárt 1842): „A reformátusok felváltják néha a professort egy ecclesiával; de az unitarius professor 900 m. frtyai jövedelmét nem cseréli pap képével.” Mennyire csökkenne ezen már magában is sorányi fizetés egy az 1854. június 21. ki. nyilparancs 24. §. b. értelmében leendő megváltás által, minthogy annak megjobbítása az egyházhívek részéről a székesföldön ismert szegénysége mellett nem is gondolható? Mit lehetne várni az ily állású lelkészekről a nép erkölcsiisége érdekei tekintetében?

A bizottmány elvégre nem tartja illetékesnek a m. országgyűlést, hogy ezen ügyben határozasson. Ha helyes a bizottmányi fel-fogása, miszerint a képek jogi minőségöknek fogva csupán személynél kötelező tartozása az egyháztagoknak egyházi cizellorok és nevezetesen a pap és tanító fizetésére, akkor az erdélyi államjog és különösen az A. C. I. 1. §. értelmében kétség nem lehet, hogy ezen tartozás behozatala, szabályozása és megszüntetése kizárólag az illető egyházak egyházi előjárásága dolga. Így az 1563-ik év Szent-Háromság vasárnapján Tordán egybegyűlt rendek végezték: Quia inter Dominos Siculos utriusque religionis variae contentiones subortae sunt, unde et mala plurima contingere possunt: visum est igitur Dominis Regnicolis, ut ordo utriusque partis secundum Articulos et Constitutiones superiores serio observetur, ita, ut quique eam, quam maluerit Religionem, et fidem amplecti et Confectiones suae Religionis libere alere possit. (Veszely a. i. h. 172.)

Hasonlóképpen a volt es. kir. vallás- és oktatásügyi miniszternek 1860. december 4. 1790 sz. a. kelt és az ág. h. egyházhoz tanácskozás és határozás végett leküldött, „a képviselőt és igazgatót iránti ideiglenes szabályok”-at tartalmazó rendelete 8-ik §-ban is elismerték ezen egyház jogát, mely szerint saját céljaira és szükségleteire adót kivethet (8. §. oly kiadások fedezése végett, melyek az egyházak és iskolák szükségéire fedezésére megkivántatnak, az egyházi előjárás adót vehet ki az ev. vallás híveire). Így a marosvásárhelyi, mezőkövesdi, makfalvi etc. ev. reform. egyházközség, a csikszentmiklósi rom. kath. egyházközség, még pedig az első a kepefizetést merőben megváltotta, az utóbbi kísérletképpen évenkénti pénzjövédékére változtatta át; de mindez csupán az előjárás egyházi felsőbbség útján, a világi hatóság vagy törvényhozás minden közbenjárása nélkül történt.

A felhozott indokoknál fogva alóli bizottmány nem látta magát indíttatva arra, hogy a magas országgyűlés elébe a székesföldben divó képek megváltása iránt indítványt terjesszen és befűzésül ismételve is ajánlja: hogy kir. hiv. Lászlófi Antal ur és társainak a székesföldön (állítól) az ingatlan birtokon fekvő képek megszüntetése és kárpótlása iránti törvényziki javaslatot, és különösen mellőztessék.

N. Szében, május 27-én 1864.

Thiemann s. k.,

bizottmányi elnök.

Dr. Trausehenfels s. k.,

előadó.

KÜLÖNFÉLÉK.

— A „Kolozsvári Közlöny” 88-dik számában, a magyar orvosok és természetvizsgálók X-dik nagy gyűlésének ügyvivősége által közzé tett előirás 8-dik pontja értelmében a nemes maros- és udvarhelyszéki birtokosok

nagy örömmel vállalták el a szavatai sőbgyekhez, a parajdi sőtelepekhez és aknába, úgy korondi fűrdőre teendő kirándulás elintézését, melyben részt venni a nevezett nagy gyűlésnek minden tagja ezennel ünnepélyesen fölkérteik.

Maros-Vásárhely, aug. 4. 1864.

A kirándulást rendező bizottmány.

— Kolozsvár sz. k. város esküdt közönsége és tanácsa f. hó 3-diki üléséből 3008 sz. a. kibocsátott hirdetményben — hivatkozva még a Bach-rendszer korábbi ministeri rendeletről a volt es. kir. helytartósággal kibocsátványára és szabályaira — tudtul adja, hogy a város körében levő és a határra vezető utak többé már nem halasztható kiigazítása érdekében kénytelen a városi közönség kézi és vonó erejét igénybevenni. E hirdetményben olvassuk, hogy ezt azért kell tenni, mert a közönségi pénztár már is erején túl van terhelve. A közérő már több év óta nem volt igénybe véve. A napszámok természetben lennének ugyan szolgáltathatók, de a kinek tesszik, folyó aug. hó 20-dik napjáig bezárólag a közönségi pénztárnál megválthatja magát egy „kézi napért” 40 kr, egy vonó erőességért (egy ökör, igás tehén, vagy ló értendő exalt) 50 krral, s az ily megváltási pénzek aztán concurrentia után fogadandó munkások fizetésére lesznek fordítva. „Tanács és esk. közönség által kinevezett bizottmány számba vette a közönségi közjárulási segédletével végezni kellett városi munkákat, s azokban mérnöki felvétel és kiszámítás folytán a következő sorozat állított meg: 1) a Kis-Szamos medrének porond és szeméttől kitakarítása a monostori határtól kezdve az izraelita templom utcajáig; 2) a Diána-fürdő előtti hidtól hídkapuig, s ettől ismét a nagy hidig terjedő utnak kikövezése kavicsos, belvárosi módra (mint kezdet a Széchenyi-tér kikövezéséhez); 3) a belközép utazáról külsőre vezető kijárás dombjának leszállítása, s egyenletlenségeinek helyrehozatala, mi iránt a város hatósága hivatalosan volt már több ízben megkeresve; 4) a volt közép-kaputól a magyar-kapuig terjedő külvárosi utnak megporondozása; 5) külmagyar utca alsó részének a szentpéteri templomig elkészítése; 6) a kültorda-utca utnak Mátyás fogadótól kezdve külmónostor utcaáig megporondozása; 7) a külközép utazáról külmagyara átjáró két sikátor utjának megporondozása.” Megjegyzéseinket ez intézkedést illetőleg máskorra tartjuk fen. Most csak mint tény — tudomásul vesszük.

— „Gr. Széchenyi István politikai iskolája, saját műveiből összeállítva.” Ez érdekes nagy gyűjtemény most, a befejező harmadik kötet megjelentével, Heckenast kiadásában, teljesen elkészült.

A múlt évi aszály okozta inség enyhítésére, mint a hivatalos lap írja, 6 Felség folyó évi július 2-dikán legkegy. megengedte, hogy az V. Ferdinánd 6 Felségének ajánlott koronázási tiszteletdíjából még meglevő 6000 frt fordíttassék.

— (Elíteltetés Kossuth-bankjegy birtoka miatt.) A lemergi cs. kir. országos törvényszék Szabó Vilmos veszprémei Palotán született, 18 éves, rom. kath. végzett gymnasialis tanuló, jelenleg zolkiewi lakost, mint bécsi lapok írják, egy 5 frtos és egy 30 kros Kossuth bankjegy birtoka miatt, melyeket valamósa szerint emléklél tartott, nyolcznap szigorú fogságra és 106 frt pénzbírságra, nemfizethetés esetében 21 napi további fogságra ítélte. Az elítelt ez ítéletet fölébezte.

Magyaros ballet Párisban. A párisi nagy operában adott két felvonásos nagy ballet „A megboszult szerelem” mindig nagy közönséget csábít a Pelletier-utczára. A magyar öltözéki személyzet magyar hangzásu zenére járja benne a magyar lépést táncot.

— (Uj terv, a bécsi martiusi emlékhöz.) A bécsi községtanácsokhoz egy név nélküli terv érkezett be a martiusi események sirjára állítandó emlékre. Ez, miután a felirat meg van tiltva, maga az emlékhely által akarja az év és nap számát kifejezteni, és pedig ilyenformán. Az egész emlékhely vasból lenne, az alját képezné egy 1000 fontos golyó, melyre 8 darab 100 fontos, és 48 kisebb golyó lenne helyezve (1848). E föltött lenne 3 hold (har madik hónap) és 13 csillag (tizenharmadik nap).

— (Egy véres tett.) Gr. Andrássy László tiszartóját, Baczó Lászlót, a közp-szolnokmegyei Zilahot két mértföldnyi távra levő Bréd faluban, e falu oláh lakosai mult hó 11-kén agyonverték. A brédi volt urbéri oláh község — mint a „M. S.”-nek írják — ujjabb időben a földesurtól szabad legeltetést követelt, mitől a közigazgatási hatóság ellátott, miért is a törvényszékhez reclamáltak. Ennek határozatát azonban nem várva be, marháikat az erdőbe hajtották legelőre, hol a tisztartó lezalogoltatta. A parasztok nagyobb része erre a görög kath. iskola-épületben gyűlést tartott, s elhatározták, hogy a legeltetést

erővel kioroszakolják a tisztartót, ha ellent áll, agyonüti. E határozat végrehajtására néhány embert küldtek a tisztartóhoz, hogy jöjjön az erdőbe, most be lehetne hajtani az ott legelő marhákat. A tisztartó azonban nem mozdult. Ekkor ugyan e tudósítást megküldték a Görösön lakó földesnrhoz, hogy ez parancsolná meg a tisztartónak, hogy menne ki az erdőre. Ez megtörténvén, a tisztartó három kerülővel kilovagolt. Alig hogy kettőt az erdő más részére küldött, 40 parasztból álló tömeg vette körül, kik villákkal, fejszékkel, bunkókkal voltak fölfegyverkezve. A tisztartó azt mondta nekik, hogy az erőszaknak nem áll ellent, hanem a törvénytől fog kérni elégtételt, de ha valaki hozzá nyúl, fegyvereit használja. Alig hogy ezt kimondotta, egy paraszt hátulról fejszével a lóról leütötte, mire a kerülő elfutott, hogy a veszélyről a földesurat tudósítsa, Baczó pedig iszonyu kínzások között — meggyilkoltatott. Mikor a nyomozó alispán a helységbe jött, őt is egy oláh megragadta, de a pandurok és esendőrök közbejöttével vészes helyzetből kimenekült s 25-en lettek elfogva, mint Baczó gyilkosai. Egy Baczó szemét kiástá, a másik állát vágta le, a görög egyházfi a holttestemet tánczolt. Ideje lenne a legszigorúbb vizsgálót fogantatni, hogy végre azok is elnyerjék a méltó büntetést s éreznék a törvény súlyát, a kik a primitív állapotban levő oláh nép között folyvást comunisticus eszméket hitelek el.

Mérgezési kísérlet lugszesz-kivonat (lugsessentia) által. Bécsben a Wieden külváros egyik utcájában egy 18 éves szolgáló, ki csak a mult heten lépett új szolgálatjába, rendetlen magaviselete s daczos visszafellegtelése miatt szolgálatából elbocsátott. Ezért bosszút forralt ura s urjné ellen, mire a legelső kínálkozó alkalmat fel is használta. A mult szombatn este ugyan is, midőn a gyermekek már lefeküdtek, az ur kiment a szobából, s az asszony a boltban vevőkkel volt elfoglalva, bement a szobába s levett egy az almáriomon levő s éles lugszesz kivonattal töltött tégert, s tartalmával egy az asztalon levő, s félig kiivott sörös poharat — a melyből előbb az egész család ivott volt — tele töltött. Az asszony dolgát végezve, bement, s a maradék sört meg akarta inni. Szerencsére még csak a szájában volt a veszedelmes ital, azonnal észrevehén égető, már erejét, kiköpte. Száját, szájaapadását, torkát borzasztóan összeeggette, s ha egy kortyot is lenyel, a halál bizonyos. A gyany természetesen mindjárt a szolgálatra esett, ki is tettét nem tagadhatva, azonnal elfogatott és a törvényszék kezébe adatott.

Nyilt posta.

— Boden-Credit-Anstalt in Wien. Bövebb felvilágosítást kérünk.

— Fővárosi Lapok. A lapot július 1-sője óta nem kapjuk. Megszüntessük a cserépeldányt? vagy álljon tovább is a collegialis viszony. Ohajtuk ezt.

— H. Farkas. Targyhalmaz miatt, a mi a szerkesztés nehézségeit tetézi, s nem egyéb okból késett. Jövő számmunkban adjuk.

— „Az ujdon született honboldogító” című cikket, ha a sajtóviszonyok engednék, még akkor se adnák ki. Nincs irodalmi hangon tartva. Pedig 35 kr postadit fizettünk érte. Sok pénz a mai világban két év mérgezen befűkált papirosért.

— Makfalvára. Üdvözet. Semmi újsg.

POLITIKAI HIREK.

Angolország. A közelebről lefolyt parlamenti ülészekra vonatkozólag a „Times” a következőket írja: „A lefolyt parlamenti ülészek egész hosszán bizonyos egységes fonal vonult végig. Két vagy három éves szünet után az elsőszégt kizűd pártok oly csatát vívtak, melyben nemzeti fontosságú kérdéssről volt szó. Mióta a mostani kormány jutott hatalomra, most először volt Disraeli urnak alkalmi oly oldalról támadni meg a kormányt, melyen emennek politikája szűkséggé népszerűtlen volt, mert a kormány saját vallo-mása szerint nem volt sikere. Az egész ülés csatározások, vagy ellenséges fenyegetések által volt időről időre élénkítve, s a bezárás előtt egy hónappal a politikai ingerültség egy titzes és részletes vitaközlésben érte el tető pontját. A többség, mely a parlament azon-nai feloszlataának elejét vette, inkább bizalmatlanságról tön tanúbizonyoságot az ellenzék vezetői iránt, mint rendíthetetlen ragaszkodásról l. Palmerston csillagához. Oly kormány, mely ellenfeleinek gyengeségére támaszkodik soha sem áll szilárdan, s talán örülöli lehet az új általános választás közeledésének, melynek eredménye elesebben jelölendi meg a pártok állását. Igen kézzel fogható, hogy nem sokára jelentékeny változásoknak és módosításoknak kell történni. Lord Palmerston szemé-lyes befolyása az alsóházban még mindig tulnyomó; de Gladstone ur növekedő nyugtalan-sága eléggé elárulja ama türelemhiányt, mely-

lyel a várt hagyatékuk elébe néz, s feletté veszelés dolog, ha valamely kormány igen láthatólag épít föntöke népszerűségére. Lord Russel a dán-német kérdésben folytatott alku-dozások sikertelensége által némileg elveszte-tette hitelt, és Sir George Grey ellenének sikerült tulzott benyomást költöni a belügy-minister ügykezelésének félénkségére és gya-róságára nézve. A boszantó vereségek, melye-ket a kormány alárendelt kérdésekben szenvedett, csak növelték a kormánynak általuk felleplezett gyengeségét. A parlament alkot-mányszerű felsőbbsege egy, a közbizalmat bíró minister tekintélyének óvatoss kimelésével teljesen összefér. Ha valamely kormány, egy alsóbb gyarmati tisztviselő hibája miatt, csak nehezen kerül el a rosuló szavazatot, akkor bátran azt következtethet, hogy a végre-hajtó hatalom nyugalmazva van. A jövő iles-talán tanuja lesz a pártfegyelem feleledésé-nek; de m'g új parlament nem gyűl össze, addig minden politikai gyanítás szűkséggé-ppen bizonytalan.”

Franciaország. Ismét új hírek merül-nek fel l. Russel visszalépéséről és az Anglia és Franciaország közti közeledésről. A londoni francia követ Latour d'Auvergne, ki e napokban Vichybe utazott, a „K. Z.” párisi levelezője szerint az Angliával való szíveses egyetértés egyik legbuzgóbb hívének tartatik. Mind ő, mind l. Clarendon azon biztosítást nyújtottak volna Vichyben, hogy az angol ka-binet főnöke kész l. Russelt elejtöni, ki a francia császár előtt többé nem kedvencz egyéniség. Innen magyarázhatók a visszalé-péséről szóló hírek, miket a „Pays” mint „utolsó órában megnyugtatókat” ad. Ha a közeledés csakugyan létrejönne, mond továbbá a levelező, úgy Drouin de Lhuys állása is komolyan veszélyeztetve lenne. Esetben az ő grófi címmel földszíntetése mintegy le-számolás lenne tett szolgálataiért. Emleítésbe hozzuk azonban, hogy az „Ind. belge” min-dig, valahányszor ily közeledés felől hírek merültek föl, meg szokta jegyezni, hogy azok valóslása még messze van.

Az „Opinion nationale” a Dániával való békekötésre azt mondja, hogy ez a legerköle-telenebb mi, mely valaha a hatalommal való visszaélés s a szám önkénye (despotismus) által végrehajlatott. Megsértették Bécsben, ugymond, egy régi jogot, mint az újat. A szent szövetség legalább bizonyos elveken alapult, az északi hatalmak új szövetekezésének elve az erőszak: eszköz az erőszak s cöl az erőszak uralma. Az 1772. és 1864. évszámok úgy fognak a történelemben helyet foglalni, mint az erőszak tana istentelen előhaladásának legjellemzőbb adatai. Az egyik ezen évek közli Lengyelország felosztásának, amásik Dán-ország megrablásának volt tanuja. De előbb vagy utóbb vissza fog megint állítatni Euró-pában a rend, a valódi rend, mely azonos legyen az igazságossággal, azaz a szabadsággal és egyenlőséggel.

A „France” is „dracoiaknak” nevezi a béke feltételeit, de a melyek ugymond éppen nem lephettek meg. „A német nagyhatalmak, szerinte, sem a szerződésekre, sem a nemzetisétekre, sem az írásos kötelezettségekre, sem a népakaratra tekintettel nem voltak. A német nagyhatalmak magatartásukkal ugy Dánországnak, mint a német szövetség iránt, ezen erőszakos tényre, ezen semmiféle elvek számba nem vételére előkészítették; ugymond, hogy ma azt kell állítanunk (constatiroznunk), hogy ök határozottan oly helyzetbe tették magokat, melyben semmi más jogot többé el nem ismernek, csak az erőha-talomét.

Németország. A „Hamb. Nachr.”-nek egy felhivatalos közleménye a rendsburgi eseményeket ki nem elégitettek nyilatkozatja s egy szövetségi indítványozást helyez közli kiállításba a végett, hogy a nem érdekelt kormányok részéről egy katonai választott bíróság nevezessék ki.

A „D. A. Z.” szerint Bismark a hanna-verai kormánynak a bécsi hannoverai követ útján kijelenté, hogy a porosz csapatok kívánt kivonulása az egyetlen elégtételi mód, melyre a berlini kormány semmi esetre sem fog reá állani.

„Indep. belge” egy oly Párisban elterjedt hírről szól, mely szerint „német német fejedelmek, fölvilágosítások s tanácskozások alakjában, Franciaországnál esetleges támogatást kerestek volna.” A „K. Z.” azonban megjegyzi, hogy míg csak kényszerítő bizonyítékok nem léteznek, nem biheti, hogy német fejedelmek valaha ily menhelyet keres-hessenek.

Berlin, aug. 4. A mai „Neue Pr. Ztg.” írja: A békeelőzetek aláírása után Holstein executionjában határozott változásnak kell történni; mert, miután az executionnak célja többé nem létezik, magának az executionnak sem lehet helye; minőlfogva várhatni, hogy Austria és Poroszország közösen fognak o tárgyat illetőleg nyilatkozni a szövetséggyűlésen.

Frankfurt, aug. 4. A szövetségi ülés mai ülésében Kurhessen követe átnyújtotta Hesseni Frigyes herceg nyilatkozatát, melyben ez fentartja Lauenburghoz jogát, daniái öröklési jogára való vonatkozással.

Hamburg, aug. 4. A „Fädrelandet“, „Dagbladet“ s a „Flyveposten“ dán lapok f. hó 1 s 2-ki számaikban közlik, hogy a miniszterelnök a birodalmi tanács titkos ülésében másfélórás beszédében előadta az ország helyzetét. A lapok sajnálják, hogy abból semmit sem szabad közleniük, s a benyomást igen leverőnek rajzolják, mivel a béke-feltételek sokkal szigorubbak, mint itt csak távolról is gondolták. Egy kis kísérlet tétetett ugyan vita megkezdésére; ez azonban mindjárt ismét abban hagyatott.

Berlin, aug. 2. Tudósítások szerint: A béke s a békefeltételek itt különféle magyarázatokra adnak alkalmat. Vannak nálunk emberek, kik a hozott áldozatokért várandó területi kárpótlások gondolatával nem tudnak felhagyni; különösen sokat beszélnek Lauenburgról, melyre nézve Austria és Poroszország közti közelebbi értekezések volnának fentartva.

Hadiköltségbe Poroszország 15 millió tallért számít. A hadiköltségeket a békeelőzmények szerint a hercegségek fizetik; a dán államadósság fejárást szerint Dánia és a hercegségek közt megosztatnék, úgy hogy ez utóbbiaknak mintegy két ötvödöt kell átvenniük. Ide azonban nem számítandó azon 30 millió tallér, melyet Dánia a hadviselésre kölcsönül fölvetett, úgy hogy mindegyik országosportozat maga viseli a hadjárat költségeit. A régi dán adósságba azonban bele volna foglalva azon 7 millió, melyet Austria még 1851-ből követelhet.

A béketárgyalások már jövő héten megkezdődnek, legott megkezdődtek volna, ha a

dán meghatalmazott, Kaufmann ezredes, kormányát meg nem kereste volna, hogy helyét mással pótolja. Mint hallatszik, Fenger dán miniszter jó helyébe. Általában azt hiszik, hogy a békekormány még aug. hó folytán elkészül s alá lesz írva.

Dánia. Koppenhága, aug. 2. Jól értesült személyek állítása szerint a dán meghatalmazottak magokra vállalták, hogy a kötött béke-alaphoz birodalmi tanácsuk belégyezését 6 hét alatt ki fogják eszközölni.

Koppenhága, aug. 3. A „Berl. Ztg.“ tegnapi esti számában jelenti: A miniszterelnök ma a birodalmi tanácsesal közlé, hogy tudósítás érkezett hathétrei fegyverszünet megkötéséről, más, hatheti felmondási határidővel. A fegyverszünet feltételeiről még eddig semmit sem tudhatni. Azonban különböző körülményekből azt lehet következtetni, mikép a német hatalmak a körülményeket arra használnak fel, hogy folyvást erős nyomást gyakoroljanak Dániára. Ezért alig várható, hogy azok meg fogják szüntetni Jütland katonai megszállását; míg ellenben a csapatok tartására s élemezésére vonatkozólag engedelmények remélhetők. Egyébiránt valószínű, hogy Jütlandban ezen állapot nem fog sokáig tartani; mivel a fegyverszünetet gyaníthatólag rövid időn béke váltandja fel. Azon híreket, mintha Dániának tetemes hadiköltségeket kellene a német hatalmak részére fizetnie, egészen alaptalanoknak nyilváníthatjuk.

Orosz- és Lengyelország. Az orosz kormány minden állításai dacára, a lengyel fölkelés még most sincs egészen bevégezve. Így p. o. csak néhány nap előtt is a poseni határon, Kalis s Richwol közt, a zbyoski erdőben, egy orosz mozgó-hadoszlop egy fegyveres fölkelő csapatra bukkant; melylyel tüstént ütközet kezdődött meg. Két fölkelő megöltetett, 3 megmenekült, s a többiek, —

mint az „A. Z.“ tudni akarja — megkötözve Koninba szállították át; az oroszok közül birszerint többen megsebesültek. Másnap a bialez-i erdőben, a porosz határ közelében, egy fölkelő csapatnál ütközet történt, mely iránt a részletek még nincsenek tudva. Poszenben néhány nap előtt 4 orosz tiszt, kik bevasárlások eszközlése végett Stozelnoba mentek, meglepetett s köbajigálásokkal s dorong-ütésekkel bántalmaztatott.

Varsó, aug. 5. A nemzeti kormány főnöke Traugott, — továbbá Krajewski, Toczycki, Zulinski és Jezioranski osztályfőnökök a fellegvár glaciáján ma reggel kivégeztettek. Tizenegy nemzeti kormányi hivatalnok kegyelem útján részint kényszermunkára, részint Sziberiában töltendő várfogságra ítéltettek.

Ujabb Páris, aug. 6. A „Constitutionnel“ egy, ama lapokhoz intézett válaszában, melyek a kormányt azzal vádolják, hogy a nagybodás alkalmát elmulasztá, így nyilatkozik: Sohasem tétetett ígéret, területi nagybodásokra kilátás iránt. Angolország semmitsem ajánlott föl, s Franciaország semmitsem kívánt, se Clarendon lord útja alkalmából, se a brit kabinethez intézett sürgönyökben legkisebb célzást sem tett, a Rajnának Franciaország részérei megszerzésére.

Berlin, aug. 5. Hansemann elnök tegnap délután Schlangenbadban meghalt.

Koppenhága, aug. 4. A landsting tegnap ülésében a pénzügyminiszter közlé, hogy a fegyverszüneti s béke-előzeti jegyzőkönyvek megérkeztek, s hogy a miniszter-elnök a királytól engedélyt kért azok közzétételére.

Aug. 5. Birkeadal volkstinghi tag következő interpellációt tett: Vajon törvényesnek tartja-e az őssz-miniszterium, Schleswiget az ország-képviselőt beleegyezése nélkül átengedni, s vajon meg van-e róla győződve,

hogy egy ilyen béke kötés nem fogja megingatni a király trónját?

Bécs, aug. 6. A „Wiener Abpost“ közli a béke-előzet szövegritit szövegét. E szerint a tudvalevőkön kívül a saját számlára csinált adósságok Dániát és a hercegségeket illetendik. A közös birodalmi adósságok, a népesség arányához képest. valamint a dán kormány által 1863. dec. hóban felvett kölcsön Dániát terhelendi; a hadiköltségeket a hercegségek fizetik. A szerződéses hatalmak Bécsben összegyűlendnek, a végleges béke megkötése végett. Jütlandnak „uti possidetis“ megszállása továbbra is fenntartatik; azonban a megszálló helyőrség nem leendő erősebb, mint csupán olyan, minőt a tisztán katonai tekinteteket igényelnek. A csapatok élemezése, beszállásolása és a szállítmányozás költségeit Jütland fedezi. A Jütland rendes bevételéből netalan eredő fölölsegek a fentebbi költségek fedezése után Jütland odahagyásakor vissza fognak adni; a katonaság zsoldja és a hadi-pótlék Jütland terheiből ki vannak zárva. A politikai és hadi foglyok minél gyorsabban elbocsátandók; ez utóbbiak az iránti biztosítás mellett, hogy a háboru tartama alatt a hadi szolgálattól tartózkodni fognak.

Karlo vitz, aug. 6. A románok kilépése után 60 követ szavazott. 57 Maschierievics és 1 Athanaczkovics püspök mellett; 2 nem szavazott.

Bécsibörze Augustus 8-án: Nemzeti kölcsön 80 45. 5% Metalliques 72.70. Bank-részvény 785.—. Hítel-részvény 194.70. Váltó Londonra 114.70. Ezüst 113.50. Arany 5.47 1/2. 1860-diki Állam kölcsön 96. 25.

Augustus 5 én: Urbéri kárpótlási kötvény Magyarországi 74.75. Erdélyi 72.25.

T. és felelős szerkesztő DÓZSA DÁNIEL.

NEM HIVATALOS.

Kiadó malom.

(196) M. gr. Haller György urnak Ugrán, a Marosra épített hat kerekű lisztelő malma, a jövő 1865-ik év január 1-ső napjától kezdve kiadó. (1—3)

Osztak es. kir. 1864-ki sorsjegyek.

Nyereményhuzás 1864 szeptember 1-jén.

Főnyeremény 200,000 frt. legkisebb nyeremény 135 frt.

A Schottenfels B. nagykereskedő háza Majnai-Frankfurtban az összeg beküldése mellett oszt. bankjegyekben átenged: 1 sorsjegyet 3., 5 sorsjegyet 14., 11 sorsjegyet 30 frtért. (195) (1—6)

Nyeremény lajstromot minden résztvevő ingyen kap.

Hirdetés.

(177) Több évek óta jóhítelűnek és biztosnak ismert a „rumburgi gyár“-hoz (zur Rumberger Fabrik) ezimzett vászonkereskedésem (Stadt, Adlergasse 1. sz.) Bécsben, tekintélyen állóinak tartja a helybeli valamint a vidéki t. közönséget különböző kecsgetésekkel és szintárlajokkal, a mint ezek újabb időben használatban vannak, csalogatni hanem csak is legújabb

tetemesen leszállított árjegyzékére

figyelmezteti s reméli, hogy a tisztelt vásárlók, a bámulatos olcsó árak mellett is a kelmek minőségével anybyira meg lesznek elégedve, mikép újabb szűkségeiteknél bizonyosan csak az én cégemet fogják megrendeléseikkel megfizetni.

Árjegyzék:

- 1 darab 30 singes jó havasi gyoles 6 ft. 50 krtól 8—9 ft. 25 krig.
- 1 „ „ „ legjobb háziczerna-vászón 9 frt. 50 kr — 10—13 frtg.
- 1 „ „ „ fejtérett czérna vászon, 10—12—16 frtg.
- 1 „ „ „ 3/4 és 1/2 rumburgi „ 12—14—20 frtg.
- 1 „ 36 „ 3/4 és 1/2 valódi creasyoles 14—18—24 frtg.
- 1 „ 50 „ 3/4 kettős háziczerna vászon 20—24—30 frtg.
- 1 „ 54 „ valódi rumburgi vászon 24—30—80 frtg.
- 1 „ 30 és 35 singes rumburgi ágynemű 9—10—16 frtg.
- 1 „ 30 singes len és damast gradel 10—16—18 frtg.
- 1 tuczet jó zsebkendő, tisztá len, 2 ft. 10—3—6 frtg.

Különös szép damast törölközők és asztalneműk vendéglősök számára 2 ft. 50—3—6 frtingt. Valódi kávékendők czérnából és lenből, mindenféle nagyságu 1 frt. 50—2 frt. 50 4 frtg.

A es. kir. katonaság és hivatalnokok számára a legújabbban feltalált angol ágylepedők varrás nélkül, igen tartós, 1 1/2 hosszú 3/4 széles, 2 frt. 70—3 frtg.

Raktáron vannak továbbá mindenemű 1/2 len roulettengradel törölközők, fűző- és piquet parchent, 6—12 és 24 frtg.; persa len, damast garniturok, színes len zsebkendők, valamint minden e szakmába vágó czikkék bámulatos olcsó árban.

10,000 sing különféle vászon maradék 3/4 és 1/2 széles, melyek a gyár által adatnak el, s hogy minél hamarabb eladhatassanak, minden áron eladandók.

Megrendelések vidékről postai utánvétel, vagy az összeg beküldése mellett lelkiismeretes és gyorsan teljesítenek.

50 frt. értékre vásárlók ráadásul 1 tuczet valódi len batiz kendőt, vagy egy szép len damast garniturt kapnak ingyen.

Szüléknek!

A gyermekek részére megkívántató legjobb egészségnek fenttarthatása tekintetéből figyelemzetem a t. szüléket az én biztos hatáson és általán kedvelt „Gilisztá csokoládé“-ra“ és tiszta lélekkel tanácsolom a t. szüléknek, gyermekeiknek — akár van gyanu gilisztás állapotra akár nincs — minden 3-dik hónapban e gilisztá elleni szert beadni, az ok, hogy miért? azon göngyölkéken olvasható, melyekbe a szeletkék takarvák a használati utasítással együtt.

A megrendelések azonnal, a birodalom minden részébe a legbiztosabban posta utánvétellel teljesítenek alulírt által. — 1 darab 20 kr és csak nálam 6 darab 1 forint.

KRÖCZER ÁGOSTON, s. k. gyógyszerész Tokajban.

Nyomatott az ev. ref. fűtanoda betűivel (Bel-farkasutca 74 sz.)

(185)

Vendéglő a „MAGYAR KORONÁHOZ“ Károlyfehérvárt.

Alólírt tisztelettel jelenti a n. é. t. cz. utazó közönségnek, hogy vendéglőjét nájban megnagyította, s a legzélszerűben s a legnagyobb esinnal feldisítette; a vendégszobák megfelelnek a kényelem és pompa minden igényeinek; a szolgálat pontos, konyha és pincze évek óta legjobb hirben állanak, s alólírt minden gondját oda fordítandja, hogy t. látogatói méltányos kívánalmának megfelelőjen.

BENEDIKTY ADOLF, vendéglős.

(193)

A „VICTORIA“

tűzkárbiztosító társulat alapító választmánya közhirre teszi, miszerint a részvényaláírások Szamosujvártt gyógyszerész t. cz. Hrobonyi Pál urnál; Déézszen pedig nagykereskedő t. cz. Krémer Sámuel urnál fogadtatnak el, s hogy a most nevezett urak egyszersmind a 3% cautio, t. i. 30 ofrt átvételi-re is föl vannak hatalmozva, s egyszersmind az aláírni kívánóknak teljes fölvilágosítást nyujtanak.

Kolozsvártt, augt. 4-én, 1864

„VICTORIA“ alapító bizottmánya.

(187)

Haszonbér.

Gróf Lázár Klára tövisi birtoka 1864 évi Sz. Mihály naptól kezdve több évekre haszonbérbe kiadó. Ertekezni lehet, levélben, vagy személyesen, a birtokos grófnővel lakásán Körtetáján Marosvásárhely mellett.

(186)

Lò elorzás.

Alólírttól mult hó 29 re virradólag egy 9 éves csitkós kanczát elloptak — a csitkót nekem hátrahagyván. A kancza 15 markos, barnapej, homlokán egy csillaggal, bal hátulsó lábán egy kis fehérség, bal lapoczkáján G B J (gr. Bánffy József) betűkkel jegyezve. A becstületes útbaigazító 30—40 frt jutalomra számíthat. Különösen a tisztelt szolgabíró urakat kérem föl a biztos köröztesési eljárásra. — Hadrév, augustus 1. 1864.

MIKSA ELEK.

(194)

ISKOLAI KÖNYVEK ÜGYÉBEN.

Miként eddig, úgy a közelgő iskolai évben szükséges könyvekre nézve is bátor vagyok az erdélyi t. cz. tanár urakat és a népiskolák tanítóit tisztelettel felkérni, sziveskedjenek a szükségelt könyvek menyenyiségéről engem minél előbb értesíteni, hogy azokat a kelő időre késedelem nélkül megküldhessem.

A bolti árak minden körülmények között szigorúan megtartatnak; és a megrendelések a lehető ingyen példányok kíséretében, pontosan és gyorsan eszközölkötenek.

Végül még szükségesnek tartom megemlíteni, hogy iskolai irodalmunk legújabb termékeit szivesen elküldöm megtekintés és választás végett, a nem használható könyvek azután bármikor viszszaküldethetvén.

STEIN JÁNOS,

erd. muzeum-egyleti könyvtáros és kiadó.